

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Herinrichting Zuidwolde-Zuid
en de aanvulling daarop

7 november 2003

941-181

ISBN 90-421-1015-5
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. OORDEEL OVER HET MER	2
3. TOELICHTING OP OORDEEL EN AANBEVELINGEN	3
3.1 Hydrologische systeemanalyse	3
3.1.1 Kwantiteit.....	3
3.1.2 Kwaliteit	5
3.2 Recreatie	7

1. INLEIDING

De Landinrichtingscommissie voor de herinrichting Zuidwolde-Zuid heeft een gecombineerd voorontwerpplan/milieueffectrapport (VOP/MER) opgesteld voor herinrichting van het gebied Zuidwolde-Zuid. Het gebied heeft een omvang van ca. 2620 ha. Binnen het gebied ligt de huidige boven- en middenloop van het Reestdal.

Bij brief van 8 april 2002¹ heeft Gedeputeerde Staten van de Provincie Drenthe de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het VOP/MER. Het VOP/MER is op 2 april 2002 voor een periode van vier maanden ter inzage gelegd².

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³ De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat over een essentiële tekortkoming in het MER, waarvoor de Commissie adviseert een aanvulling op het MER op te stellen alvorens de besluitvorming doorgang kan vinden;
- informatie bevat over de inhoud van het MER die van belang is voor de besluitvorming en waarover zij een aanbeveling doet in het advies.

Op grond van artikel 7.26, lid 1 van de Wm toetst de Commissie:

- aan de richtlijnen van het MER⁵, zoals vastgesteld in maart 1999;
- op eventuele onjuistheden⁶;
- aan de wettelijke regels voor de inhoud van een MER⁷.

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de wettelijke vereisten en de richtlijnen en gaat zij na welke onderdelen van het MER in aanmerking komen voor een positieve vermelding. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij het besluit over het voorontwerpplan.

Is dat naar haar mening niet het geval dan betreft het een *essentiële tekortkoming*. De Commissie zal dan adviseren tot een aanvulling. Overige tekortkomingen worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

---

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ Zie bijlage 3 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

⁴ Zie bijlage 4 voor een lijst hiervan.

⁵ Wm, artikel 7.23, lid 2.

⁶ Wm, artikel 7.23, lid 2.

⁷ Wm, artikel 7.10

Tijdens een gesprek op 27 juni 2002 heeft de Commissie kenbaar gemaakt dat naar haar mening essentiële informatie in het VOP/MER ontbrak en geadviseerd het MER aan te vullen⁸. Dit advies is overgenomen door de provincie Drenthe en de Landinrichtingscommissie⁹. Op 26 juni 2003 ontving de Commissie een aangepast achtergronddocument Recreatie en op 2 september 2003 ontving de Commissie het Aanvullend systeemonderzoek van de waterhuishouding ten behoeve van het VOP-MER. Dit advies heeft betrekking op het VOP-MER en de twee aanvullende documenten.

2. OORDEEL OVER HET MER

Hoewel de Commissie constateerde dat een aantal van de in het MER beschreven maatregelen onmiskenbaar zullen leiden tot een verbetering ten opzichte van de huidige situatie, was zij van mening dat in het MER informatie ontbrak om te kunnen beoordelen of verdergaande verbeteringen en met name het meest milieuvriendelijk alternatief voldoende waren uitgewerkt. Het ging daarbij om het ontbreken van

- een goede hydrologische systeemanalyse met daaraan gekoppelde maatregelen om de ecologische doelstelling voor het beekdal te realiseren;
- concrete kwantitatieve informatie over de huidige en toekomstige recreatie intensiteit met daaraan gekoppelde voorzieningen.

Zij achtte deze informatie essentieel voor de besluitvorming en adviseerde derhalve om het MER aan te vullen.

Het aanvullende hydrologische systeemonderzoek geeft meer inzicht in de waterhuishouding in het gebied. Echter onzekerheid over het gedrag van het complexe hydrologische systeem blijft bestaan. Daarnaast interpreteert de Commissie de informatie in het MER + aanvulling anders dan de initiatiefnemer. Zij heeft haar analyse bij dit advies gevoegd (bijlage 6)¹⁰. Het MER te samen met de aanvulling en de bijgevoegde analyse van het waterhuishoudkundige systeem bieden **voldoende informatie** voor de besluitvorming en verdere planuitwerking.

Op basis van haar analyse heeft de Commissie opmerkingen over de voorgestelde waterhuishoudkundige maatregelen en ziet zij mogelijkheden om te komen tot een hoger doelbereik voor de belangrijkste doelstelling van het plan, de ontwikkeling van natte natuur in het Reestdal. Zij heeft deze verwoord in een aantal aanbevelingen voor de verdere planuitwerking.

Hoofdstuk 3 geeft per onderdeel een toelichting.

Een optimale inrichting van de Reest en haar directe omgeving is afhankelijk van het hydrologische systeem dat zich tot over de grenzen van het plangebied uitstrekt zowel naar het noorden als naar het zuiden in de provincie Overijssel. De Commissie constateert dat er in het VOP/MER en de aanvulling weinig informatie wordt gegeven over de maatregelen, die aan de Overijsselse kant getroffen kunnen worden om het bereiken van de natuurdoelstelling voor het Reestdal te bevorderen. Gegeven de competentie van de Landinrichtingscommissie is dit niet onlogisch. In de Aanvulling wordt aangegeven dat maatregelen in het Overijsselse deel de grondwaterstand in het plangebied zullen beïnvloeden maar dat de mate waarin dit gebeurt, slechts kan worden

⁸ Bijlage 5, Toelichting op tekortkomingen VOP/MER Zuidwolde-Zuid (941-112)

⁹ Bijlage 1b, brief van de Landinrichtingscommissie voor de HBD Zuidwolde-Zuid (941-124)

¹⁰ Bijlage 6 Aanzet tot landschapsecologische analyse van Zuidwolde-Zuid (941- 167)

vastgesteld aan de hand van aanvullende hydrologische modelberekeningen¹¹. De Commissie onderschrijft de noodzaak om te komen tot een meer integrale aanpak, zoals genoemd in de inspraakreactie op het VOP/MER van het Waterschap Reest & Wieden¹².

3. TOELICHTING OP OORDEEL EN AANBEVELINGEN

3.1 Hydrologische systeemanalyse

3.1.1 Kwantiteit

MER

Belangrijkste doelstelling van het landinrichtingsplan is het vergroten van de kwel en het verhogen van de grondwaterstanden in het Reestdal en haar directe omgeving. Als gevolg hiervan moet de kwel in maaiveld toenemen. Hiermee wordt beoogd de natuurdoelstelling (voedselarme veengraslanden, dotterbloemhooilanden en zeggemoerassen) te realiseren. Belangrijke maatregelen om dit te bewerkstelligen zijn:

- het afkoppelen van gronden van de RVWL om deze onder vrij verval te laten afwateren op de Reest;
- het verhogen van het peil in de Reestvervangende Leiding, waardoor infiltratie vanuit gebieden ten noorden van de Reest toeneemt.

Het achtergronddocument Water presenteert berekeningen waaruit blijkt dat de grondwaterstanden in het infiltratiegebied met 10 cm toeneemt en daarmee de kwel in de Reest met 10% toeneemt.

De Commissie was van mening dat bij deze berekening onvoldoende rekening is gehouden met de mogelijke aanwezigheid van preferente plekken voor grondwaterstroming als gevolg van de discontinuïteiten in de ondergrond. Indien aanwezig, leiden dergelijke karakteristieken namelijk tot andere beïnvloedingszones rond de Reestvervangende leiding en de Reest dan waarvan in het MER is uitgegaan en daarmee tot andere grondwaterstanden en grondwaterkwaliteit in het gebied. Gegeven de hoofddoelstelling van het project, achtte de Commissie de ontbrekende informatie essentieel voor de besluitvorming.

---

¹¹ De Commissie wijst er op dat bij dergelijke modelberekeningen rekening gehouden moet worden met verschillen in dichtheden van water en verschillen in horizontale en verticale doorlatendheid van de bodem. Bij de tot nu toe uitgevoerde berekeningen is dit nog niet gebeurd.

¹² Bijlage 4, inspraakreactie nr 5.

Aanvulling

De aanvulling geeft informatie over hetgeen in de literatuur bekend is over het voorkomen van discontinuïteiten in de ondergrond. Tevens geeft de aanvulling een aantal geohydrologische dwarsdoorsneden, profielbeschrijvingen, wateranalyses en een isohypsenkaarten. De aanvulling bevestigt de aanwezigheid van een slecht doorlatende kleilaag ten zuiden van het plangebied. Gesteld wordt dat deze kleilaag gegeven de beperkte dikte (5m) geen opstuwend effect heeft en het isohypsenbeeld geen aanleiding geeft om in dat deel een opwaartse waterbeweging te veronderstellen.

Uit de aanvullende informatie leidt de Commissie echter af dat de hydrologie vermoedelijk complexer is dan in het VOP/MER beschreven en de informatie wijst op de aanwezigheid van enkele deelsystemen, genest binnen grotere stelsels. Binnen het plangebied voorkomende lokale systemen kunnen in aard en omvang anders zijn dan waarvan in het MER en de aanvulling wordt uitgegaan. Bijlage 6 beschrijft deze deelsystemen, zoals het systeem bestaande uit de Rug van Avereest, de Pieperij en het tussen gelegen veen. Door het gericht dempen van sloten, rekening houdend met deze systemen, kan de toestroom van water van goede kwaliteit naar de Reest verder worden bevorderd¹³.

! De Commissie adviseert om bij het dempen van sloten rekening te houden met de aanwezigheid van kleinere lokale deelsystemen, die een bijdrage kunnen leveren aan het bevorderen van kwel naar de Reest en het maaiveld in het Reestdal.

De in het MER beschreven verhoging van de grondwaterstand in het Reestdal wordt met de aanvullende informatie voldoende onderbouwd. Het verhogen van de grondwaterstand kan een substantiële bijdrage leveren aan het realiseren van de beoogde beekdalflora en fauna. Voor de verhoging van de grondwaterstand is een consequent hoge waterstand in de Reest zelf noodzakelijk. Dit dient echter niet te leiden tot hogere stroomsnelheden.¹⁴

! De Commissie onderschrijft de in het MER gedane aanbeveling om de waterstand te verhogen door het plaatselijk verkleinen van de dimensies van de beek of waterstand regulerende maatregelen. Om erosie te voorkomen mogen deze maatregelen echter niet leiden tot te hoge stroomsnelheden.

Het kaartmateriaal in de aanvullende systeemanalyse (kaart 2 uit de aanvulling) laat zeer duidelijk een grote kwelkrater zien die de Paardelanden geheel omvat¹⁵. Een dergelijke structuur leidt tot andere grondwaterstromingen dan waarin in het MER+aanvulling is uitgegaan¹⁶.

Aan de uiteinden van de kraterwand liggen overlooplaagtes. Een aantal op te hogen terreinen, zoals die bij Nolde ligt in dergelijke overlooplaagtes. Demping van de laagtes kan leiden tot hogere grondwaterstanden in de direct aangren-

¹³ Wellicht is deze maatregel zo efficiënt dat een koppeling van (landbouw)gebieden aan de Reest niet noodzakelijk blijkt te zijn. Gunstig effect daarvan kan zijn dat de waterkwaliteit in de Reest verbetert.

¹⁴ Uit de stukken heeft de Commissie opgemaakt dat hogere stroomsnelheden vanuit de natuurdoelstelling wenselijk worden geacht. Zij zet hier vraagtekens bij. Ook vanuit historisch perspectief zijn hoge stroomsnelheden niet voor de hand liggend. Oude kaartbeelden (Grote Historische Atlas van Nederland, 1851-1855) van de Reest laten namelijk geen erosie als gevolg van hoge stroomsnelheden zien.

¹⁵ Zie voor een toelichting Bijlage 6.

¹⁶ Zie kaartbeelden 6a en 6c bij Bijlage 6.

zende gebieden. Wanneer daar vanuit landbouwkundige oogpunt een verhoogde drainage noodzakelijk wordt geacht, zal dit leiden tot een afname van de basisafvoer naar de Reest. Voor de in het westen van het plangebied gelegen laagtes gelden soortgelijke overwegingen; ook hier is sprake van een relatie tussen laagtes en aangrenzende ruggen.

! De Commissie adviseert om bij de verdere planuitwerking na te gaan in hoeverre de ophoging van gronden kan leiden tot een verslechterde afwatering van de aangrenzende gebieden en zonodig te overwegen aan deze gronden andere functies toe te kennen, dan wel andere inrichtingsmaatregelen te treffen.

3.1.2 Kwaliteit

MER

Het VOP/MER besteedde te weinig aandacht aan het al of niet bereiken van de benodigde kwaliteit van het grondwater om de nagestreefde natuurdoeltypen te realiseren. De Commissie was van mening dat onvoldoende informatie werd gegeven over :

1. de effecten van toevoer via de RVWL van gebiedvreemd water, dat rijk is aan nitraat, sulfaat en fosfaat. Met name het sulfaat zal veenrot bevorderen en daarmee de afbraak van veen;
2. de effecten van het plaatselijke ophoging van natte gronden in het landbouwgebied. Wanneer dit bezand veen is, zal dit veen, gegeven de hogere ligging, snel mineraliseren en daardoor een negatief effect hebben op de grondwaterkwaliteit in het beekdal;
3. de mogelijkheid om met bevoeiingspercelen de waterkwaliteit in het Reestdal te verbeteren.

Aanvulling

Ad 1 aanvoer gebiedsvreemd water

Onderdeel van het plan is om in de zomer meer gebiedsvreemd water in te laten via de RVWL. Met het aldus hoog houden van het peil in de RVWL wordt beoogd grondwaterstanden in het Reestdal in de zomer te verhogen.

Bij toevoer in de zomer van gebiedsvreemd water door de Reestvervangende Water Leiding (RVWL) zal echter water van onvoldoende kwaliteit infiltreren in het gebied en vervolgens afstromen naar de Reest. De aanvulling (kaart 8 en 15a) bevestigt de aanwezigheid van een sterk infiltratiegebied tussen het Nolderveld en het Meeuwenven. In bijlage 6 wordt beargumenteerd welke rol, als ruggen herkenbare, lokale stelsels als die van het Meeuwenveen daarbij spelen. Waar de RVWL dergelijke stelsels kruist liggen voorzieningen voor de hand, die de infiltratie met gebiedsvreemd water langs die weg belemmeren. Wanneer daarbij tegelijkertijd het lokale stelsel wordt hersteld - nu draineert de RVWL zowel stroomop- als stroomafwaarts - kan daarbij ook in kwantitatieve zin veel worden gewonnen. Dit pleit er voor om in dat deel van de RVWL waar een sterke infiltratie naar de ondergrond optreedt, de infiltratie te beperken door het vergroten van de intreeweerstand (aanbrengen van slecht doorlatende laag) of het vervangen van delen van de RVWL door duikers.

Het voordeel van beperking van infiltratie van gebiedsvreemd water moet daarbij worden afgewogen worden tegen het nadeel van een mogelijk iets lagere grondwaterstand.

| De Commissie adviseert om bij de verdere planuitwerking maatregelen in overweging te nemen, die de infiltratie voorkomt van gebiedsvreemd water op plaatsen waar de RVWL zandruggen doorsnijdt en de voordelen daarvan af te wegen tegen het nadeel van een mogelijk iets lagere grondwaterstand in het Reestdal.

Ad 2 Ophogen van gronden

De aanvulling geeft aan dat ophoging van gronden plaats zal vinden met zand dat vrijkomt uit de natuurontwikkelingsgebieden en dat de bodem in deze gebieden grotendeels uit zand bestaat. Tevens wordt gemeld dat, mocht er weinig materiaal vrijkomen dan zal dit gebruikt worden voor het ophogen van de essen of voor het verbeteren van schrale landbouwgronden. Hiermee wordt voldoende beargumenteerd dat er geen sprake zal zijn van versnelde mineralisatie door ophoging met bezand veen.

Ad 3 Helofytenfilters en sulfaatreducerende bekkens

De aanvulling geeft informatie over de praktijkervaringen tot nu toe bij verschillende projecten met helofytenfilters. Toepassing van deze filters op veen blijkt te weinig rendement op te leveren. De conclusie om hieraan in het plan geen verdere uitwerking te geven, wordt onderschreven.

De aanvulling geeft geen informatie over de mogelijkheden om sulfaatreducerende bevoeiingsvelden toe te passen. Hoge waterstanden met als gevolg zuurstofloze omstandigheden leiden in combinatie met hoge sulfaatgehalten tot het ongewenste veenrot. In sulfaatreducerende bekkens wordt onder zuurstofloze omstandigheden sulfaat gereduceerd tot het gasvormige zwavelwaterstof, waarna het naar de lucht verdwijnt. Dit leidt dus tot een betere waterkwaliteit, waarmee veenrot wordt voorkomen. Toevoer van sulfaatrijk water vindt plaats via het grond- en oppervlaktewater.

In het achterland van de Reest leveren pyrietrijke veenafzettingen bij voortdurende sulfaat, dat via het grondwater het plangebied binnen komt. Realisatie van sulfaatreducerende bekkens op plaatsen, waar vanuit het achterland gebiedsvreemd water het plangebied binnenkomt, kan dit proces beperken. Eén van deze plaatsen is bijvoorbeeld het gebied de Egge.

Daarnaast vindt via het oppervlaktewater door inlaat van gebiedsvreemd water via de RVWL toevoer van sulfaatrijk water plaatst. Door het water te leiden langs sulfaatreducerende bekkens voordat het de Reest in stroomt, kan de waterkwaliteit in de Reest worden verbeterd. Dergelijke bekkens bieden tevens mogelijkheden voor waterberging. Een mogelijke plaats hiervoor is de Steenen Brug.

| De Commissie adviseert om alsnog na te gaan of realisatie van sulfaatreducerende bekkens een bijdrage kunnen leveren aan het verhogen van de waterkwaliteit in het beekdal.

3.2 Recreatie

MER

In het MER en het achtergronddocument recreatie ontbreekt (m.u.z. van informatie over overnachtingscapaciteit) concrete kwantitatieve informatie over de intensiteit van het huidige recreatieve gebruik van het gebied en een inschatting van de autonome ontwikkeling. Zo mist informatie over huidige aantallen wandelaars en fietsers, de verwachte toename en de druk die daarop op de natuur ontstaat¹⁷.

Daardoor is de argumentatie voor de voorgestelde maatregelen niet helder. Er wordt voor gekozen om de toegankelijkheid van de gebieden niet te vergroten. Echter ook gekozen had kunnen worden voor maatregelen als beperkingen in het broedseizoen, geen fietsvierdaagse door het gebied, geen asfaltpaden maar grit/schelpenpaden. Door te kiezen voor haakse fietspaden zijn de mogelijkheden beperkt om gebieden als de Takkenhoogte, Meeuwenveen en Wildenberg met de fiets te beleven. Dit lijkt uitsluitend mogelijk voor de rugzakwandelaar. Daarnaast is de routing van ruiterspaden in relatie tot bijvoorbeeld maneges onduidelijk.

Bij de beschrijving van effecten wordt het aspect belevingswaarde niet genoemd. Wanneer dit wel was gebeurd, had mogelijk gebleken dat de waarde voor de recreatie beperkter is dan zij zou kunnen zijn.

Aanvulling

De aanvulling geeft een (ruwe) inschatting van het aantal bezoekers en de verwachte ontwikkeling daarin. Er wordt geen relatie gelegd tussen deze (lage) cijfers en de mogelijke recreatie(druk) voor de diverse gebieden.

Uit de stukken concludeert de Commissie dat de visie van Het Drentsch Landschap op verstoring van natuur door recreatie belangrijk is geweest voor de recreatiezonering. In het Provinciaal Omgevings Plan Drenthe is voor het gebied een zonering tussen recreatie en natuur vastgelegd. Het Reestdal heeft voor een groot deel de aanduiding zone IV gekregen. Dit houdt in dat recreatief medegebruik is toegestaan mits de waarden voor natuur, landschap en cultuurhistorie niet worden aangetast. Een deel van het Reestdal heeft de aanduiding zone V gekregen. Ook in de zone V gebieden is een combinatie van natuur en recreatie mogelijk, mits de recreatie "verenigbaar" is met de natuurdoelstelling. De Commissie schat in dat er met gerichte maatregelen zoals hierboven genoemd (beperkingen in het broedseizoen, geen fietsvierdaagse door het gebied, geen asfaltpaden maar grit/schelpenpaden) mogelijk meer ruimte beschikbaar kan komen voor extensief recreatief (mede)gebruik van het gebied.

¹⁷ De ANWB geeft in haar inspraakreactie (bijlage 4, nr 7) aan dat naar haar mening in het MMA te zeer wordt uitgegaan van verstoring van natuur door recreatie.